

Mikoláš Aleš 1852 > 2007

Vážení pedagogové,

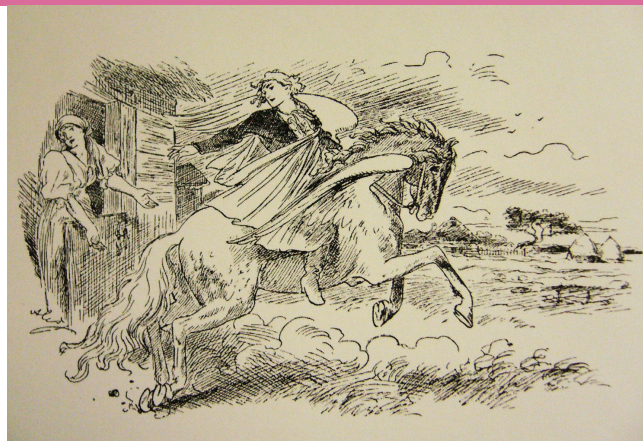
Studijní materiály vám pomohou připravit se na návštěvu výstavy s žáky a studenty. Materiály zahrnují informace o výstavě, slovníček pojmů, doporučenou literaturu a náměty na úkoly, kterých můžete využít přímo při návštěvě výstavy nebo ve výuce ve škole. Budeme rádi za jakékoliv vaše náměty a připomínky, které nám umožní tvořit materiály podle vašich představ.

Lektorská oddělení ve Veletržním paláci,
Národní galerie v Praze

1 Konceptce výstavy

Mikoláš Aleš se vrací téměř po 30 letech do Jízdní Pražského hradu. Poslední velká retrospektivní výstava jeho díla se zde odehrála v roce 1979 a byla pojmána uprostřed období normalizace jako demonstrace kulturní kontinuity a proběhla za obrovského zájmu veřejnosti. Těto výstavě předcházela ještě na stejném místě výstava v roce 1952, uspořádaná k stému výročí umělceva narození. Oslava Alšova jubilea byla manifestací normativní kulturní politiky prosazované stalinskou nomenklaturou. Alšův příklad platil za závaznou normu socialistického realismu. Recepce Alšova díla zůstává dodnes v mnoha ohledech v zajetí předchozích účelových interpretací, které primárně nesouvisí s podstatou umělcevy tvorby.

Projekt Mikoláš Aleš 1852 > 2007 byl koncipován jako otevřená výzva nabízející více otázek než odpovědí. Vedle představení uměleckého díla Mikoláše Alše paralelně sleduje také alšovskou legendu. K Alšovi se postupně přihlásili například mladí secesionisté ze spolku Mánes, umělci modernistické Skupiny výtvarných umělců, domovinské křídlo Umělecké besedy nebo členové tvůrčí skupiny Máj 57. Alšův výtvarný odkaz a morální příklad byl různými způsoby reaktualizován v době vzniku samostatného Československa, koncem 30. let v době silící nacistické hrozby, za Protektorátu či v letech poválečné rekonstrukce. Široká veřejnost má dodnes Alše spojeného především s epitetem „malíř svého lidu“ či seifertovským „šel malíř



Osud talentu v Čechách - nejtrpčí báseň beze slov, 1883

chudě do světa“. Stejně známé jako Alšovy lunety s cyklem Vlast pro Národní divadlo či historický obraz Setkání Jiřího z Poděbrad s Matyášem Korvínem jsou jeho konflikty s Výborem pro zřízení Národního divadla nebo s přítelem Františkem Ženíškem o autorství kompozic ve foyeru divadla. Výstava, která v chronologickém sledu nabízí panoramatický přehled Alšovy tvorby zahrnující jeho malířské dílo, kartony, ilustrace nebo monumentální návrhy pro architekturu, však nechce primárně bořit žádné mýty a legendy. Spíše by ráda upozornila na mnohvrstevnatý kontext, v němž se odehrávalo a odehrává naše přijímání Alšova „života a díla“.

Vedle dochovaného uměleckého díla dostává prostor rovněž rozsáhlý soubor předmětů z Alšova osobního vlastnictví. Ty dokreslují každodennost i kontext jeho díla a myšlenkového světa. Výstava je doplněna promítáním sestřihu z Krškova filmu Mikoláš Aleš (1951) vycházející z knihy Miroslava Mička Malíř svého lidu. Tří kanálová projekce na balkoně Jízdní rekonstruuje ideu ideálního umístění Alšova cyklu Vlast, jak jí v knize Chrám znovuzrození v roce 1918 zformuloval František Žákavec. V chodbě Jízdní byl situován informační kiosk, kde je formou veřejně přístupné čítárny prezentována masa dosavadní alšovské literatury a další textové a obrazové materiály vážící se k tématu.

Východiska kurátora při přípravě výstavy

- výstavy Mikoláše Alše v 2. polovině 20. století a jeho recepce v době komunismu
- film Václava Kršky Mikoláš Aleš (1951)
- Alšova kresba Osud talentu v Čechách - nejtrpčí báseň beze slov (1883)
- kresby staršího bratra Alše Jana
- Žákavcova interpretace umístění Alšovy Vlasti mimo Národní divadlo
- Kunderova povídka Nikdo se nebude smát
- práce s nevýtvarnou pozůstalostí M. Alše

2 Životopis

Mikoláš Aleš (1852 - 1913)

1852 / 18. listopadu se narodil v Miroticích, v chudé rodině, otec František (+1874) - vzdělaný nižší úředník, matka Veronika (+1869) ráda vyšívala, bratr František (+1865) zemřel na TBC jako student píseckého gymnázia, bratr Jan (+1867) talentovaný kreslíř zemřel nešťastnou náhodou nebo sebevraždou, strýc Tomáš Famfule - vojenský vysloužilce (+1876)

1863 / skandální pařížský Salon odmítnutých, na kterém je vystavena Manetova Snídaně v trávě

1869 - 1872 / studium na pražské Akademii, navazuje postupně během let přátelství s předními literáty jako např. L. Stroupežnickým, A. Jiráskem, S. Čechem, V. B. Třebízským

1872 / o prázdninách spolu s J. Schikanederem kopíruje nástěnné malby na Zvíkově

1874 / vydává studentský časopis Blbárna (tři čísla) spolu s J. Mauderem a E. K. Liškou

od svých studentských let do smrti se živil především ilustracemi pro časopisy Paleček, Šotek, Květy, ...

I. výstava impresionistů v Paříži

1875 / roční vojenská služba u uherského pluku č. 25 „U Mamula“ na Újezdě v Praze

1876 / účastní se Woltmannovy aféry (demonstrace proti německému profesorovi dějin umění), začátek pobytu u židovského velkostatkáře Alexandra Brandejse na Suchdole, kreslí cyklus *Smysly*

1877 / vystupuje při tzv. koncertním kreslení, vystavuje olej *Husitský tábor* na výroční výstavě Krasoumné jednoty, skica k obrazu *Setkání Jiřího z Poděbrad s Matyášem Korvínem*

1878 / tvoří cyklus *Báj o vlasti*, z čehož vzniká cyklus *Vlast* pro soutěž na výzdobu Národního divadla, v dubnu dokončí definitivní verzi obrazu *Setkání Jiřího z Poděbrad s Matyášem Korvínem*, vznik dalšího klíčového díla *Májový triptych* pro snoubenku Marinu, pro A. Brandejse vyzdobí nábytek a malovanou zástěnu s alegoriemi žvlů

1879 / pod heslem „Okřídlená paleta“ dodali spolu s Františkem Ženíškem skici pro ND, porota jim uděluje první cenu, zodpovědným za konečné provedení má být F. Ženíšek, 29. dubna svatba s Marinou Kailovou, 11. června - 22. července studijní cesta do Itálie

1880 / 16. ledna narození dcery Veroniky (žila pouze devět dní), porota Výboru pro zřízení ND mu zakázala provádět návrhy *Vlasti* na stěny foyeru

1881 / 4. března narození syna Tomáše

1882 / narodí se mu dcera Maryna, později se z ní stane malířka

1884 / konflikt s F. Ženíškem o autorství cyklu *Vlast*, 24. listopadu narození dcery Elišky, v nakladatelství A. Wiesnera vychází Čelakovského Ohlas písní ruských s Alšovými ilustracemi

1886 / v nakladatelství A. Wiesnera vychází první sešit Rukopisu Zelenohorského a Královédvorského s Alšovými ilustracemi, zdrcující kritika Julia Grégra, mnichovský spolek českých studentů Škréta ho volí čestným členem spolku

Vincent van Gogh v Arles maluje své Slunečnice

od roku 1887 do své smrti vytváří návrhy na sgrafita pro budovy v Praze, Pardubicích, Plzni, Strakonících, Slaném, Náchodě, Vodňanech, Protivíně, ...

1887 / založen spolek mladých umělců SVU Mánes, jehož prvním předsedou byl zvolen M. Aleš, první výstavou spolku byla výstava děl M. Alše v Topičově salonu (1896)

1890 / začíná spolupráce Alše na výpravě Jirákových sebraných spisů

1891 / dokončuje cyklus *Život starých Slovanů*, který vystavil na Jubilejní zemské výstavě

1895 / vytvořil s dalšími umělci diorama *Pobití Sasiků pod Hrubou Skálou* pro Národopisnou výstavu, mimořádným členem České akademie pro vědy, umění a slovesnosti

Paul Gauguin odjíždí na svou druhou cestu na Tahiti

1899 / spolupráce s Dušanem Jurkovičem při výzdobě Pustevn na Radhošti

1902 / návrh na výzdobu vestibulu Staroměstské radnice

1906 / vychází *Špalíček jednoho sta národních písní* a říkadel

1907 / Picasso maluje *Avignonské slečny* (počátek kubismu)

1909-10 / výzdoba baru v Obecním domě

1912 / velké oslavy Alšových šedesátin (monografie, výstava, slavnostní večer)

1913 / poslední Alšovou kresbou byl doprovod k Jiráskově povídce Rabi Löw a smrt, 10. července umírá, pohřben na Vyšehradě

3 Vzdělávání

OTÁZKY A NÁMĚTY K ROZHOVORU SE ŽÁKY/NĚMI A STUDENTY/KAMI PŘI PROHLÍDCE VÝSTAVY

Doporučená klíčová slova pro výuku:

interpretace
stereotyp
historie
vztah obrazu a textu

1) Podívejte se na úryvky z budovatelského filmu Mikoláš Aleš (1951) v předsáli výstavy. Zkuste se zamyslet, jak je umělec představen. V jakých rolích a stereotypch? Jaké hrdiny vám připomíná?

2) Vlastními slovy popište příběh z cyklu kreseb *Osud talentu v Čechách* (1883) od M. Alše na počátku výstavy. Jak vidí umělec osud talentu v Čechách? Jeho začátky a konce? Je to platné i dnes?

3) Na konci výstavy naleznete pozůstalost z bytu Mikoláše Alše. Zkuste určit předměty, které ho inspirovali při umělecké práci.

4) Podívejte se na počítačovou animaci na balkoně, která rozvíjí přání badatele F. Žákavce (*Chrám znovuzrození*, 1918) na umístění Alšova cyklu *Vlast* mimo Národní divadlo. Kdybyste měli vy sami volit místo pro *Vlast* a způsob jejího umístění, jak by instalace vypadala a kde by byla?

OTÁZKY K VYBRANÝM DÍLŮM VÝSTAVY

Setkání Jiřího z Poděbrad s Matyášem Korvínem

1) Přečtěte si ukázkou z Palackého *Dějin národa českého* v Čechách a na Moravě vztahující se k události na obraze a definujte shody a rozdíly mezi výtvarným dílem a textem.

„Nazejtří po počatém rokování, tedy dle vši pravděpodobnosti dne 27. února, sjeli se králové oba dva ráno ve vsi Ouhrově, a vítavše se spolu, šli do jedné velmi špatné jistebky, v ty časy spálené, tam jsou sami mezi sebou rokovali, a co jsou rokovali, žádný jest nevěděl.“

2) Tento obraz v době jeho vzniku nechtěl žádný umělecký spolek vystavit. Zkuste přemýšlet o jeho skandálnosti. Vcítte se do tehdejšího publika, kritiky a politiky.

3) Obraz pracuje s nacionalistickými stereotypy hrdinů. Popište, jaký charakter a vlastnosti v nás vyvolává vyobrazení Jiřího a jaké Matyáše.

4) Na obraze mají některé předměty symbolickou hodnotu. Zkuste říci jaké a jaká může být jejich role v interpretaci v rámci vyprávěného příběhu.

5) Dílo je ukázkou historické malby, která v 19. století zažila svůj zlatý věk i pád. Analyzujte, co se mohlo návštěvníkům výstav na těchto plátnech líbit (co se podbízí divákům) a kde naopak mohou být úskalí a problémy historické malby (jak to viděli mladí kritikové).



Setkání Jiřího z Poděbrad s Matyášem Korvínem, 1878

Májový triptych - Poezie, Malba, Hudba

- 1) Jak vidí autor osud umění v Čechách?
- 2) Co připomíná ze starého umění formát obrazu?
- 3) Pozorujte čas v díle, určete roční a denní doby jednotlivých částí triptychu a zkuste analyzovat malířův záměr? Co tím chtěl umělec vyjádřit?
- 4) K citátům z Máchova Máje přiřaďte jednotlivé obrazy triptychu a zdůvodněte váš výběr.
„Kvetoucí strom lhal lásky žet“
„Daleká cesta má, marné volání“
„Vidíš-li poutníka, an dlouhou lučinou spěchá k cíli“
- 5) Pro koho mohlo být určeno toto dílo?

Vazby na učivo RVP GV z oboru výtvarná výchova, historie a český jazyk

- vizuálně obrazné znakové systémy z hlediska poznání a komunikace
- interakce s vizuálně obrazným vyjádřením v roli interpreta
- utváření novodobých národních společností (zejména české)
- komunikační strategie



Májový triptych - Poezie, Malba, Hudba, 1878

NÁMĚTY K ČINNOSTEM VE ŠKOLE

Doporučená klíčová slova pro výuku

kresba
karikatura
komiks

ALŠOVI HRDINOVÉ VERSUS SOUČASNÝ KOMIKS

Motivace

Máte nějaký svůj oblíbený komiks? Pamatujete si z dětství na nějaký, který jste rádi četli? Myslíte si, že se současní hrdinové/ky výrazně liší od hrdinů/ek dob minulých? Mají něco společného nebo se doba mění tak rychle a výrazně, že už těm „starým hrdinům“ nemůžeme porozumět?

Popis činnosti

Přineste si do školy komiksy, které jste kdysi rádi četli nebo stále čtete. Představte si navzájem jejich hlavní hrdiny a hrdinky. Co zažívají za příběhy a situace? Podívejte se společně na kresby Mikoláše Alše a prozkoumejte, jací jsou „hrdinové/ky“ jeho kreseb. Vyberte si tři různé obrazy (např. *Severní průsmyky*, *Rudohoří*, *Rozdílňá služba*,...). Můžete pracovat ve dvojici, své názory diskutovat a zapisovat si poznámky.

Vytvořte zvětšené kopie vybraných postav z Alšových kreseb (možnost využít např. Alšův *Betlém* či *Špalíček*) i ze svých současných komiksů. Jednotlivé postavy vystříhejte a zkuste za použití lepidla, čistých papírů, fixů, tužky a popř. barev vytvořit komiksový příběh. Může se jednat např. o setkání některé Alšovské postavy s nějakou vaší současnou oblíbenou. Zkuste mezi nimi rozehrát rozhovor na zvolené téma.

Reflexe

O čem je jejich rozhovor? Musí být nutně kontrastní a absurdní nebo jsou některé jejich zkušenosti a hodnoty společné? Kde vidíte podobnost a kde si naopak už nemohou porozumět?

Vazby na učivo RVP ZV z oboru výtvarná výchova

- uplatňování subjektivity ve vizuálně obrazném vyjádření
- ověřování komunikačních účinků vizuálně obrazných vyjádření



Rozdílňá služba, 1886



Betlém - vystřihovánka, 1902

4 Použitá a doporučená literatura

Žákavec, František, *Chrám znovuzrození: o budovatelích a budově ND v Praze*, Praha 1918

Svoboda, Emanuel, *Jak Mikoláš Alše žil a tvořil*, Praha 1921

Alšovy listy milostné, Praha 1941

Míčko, Miroslav, *Maliř svého lidu. Čtení o Mikolášovi Alšovi*, Praha 1946

Alš a Jirásek - listy dvou přátel, Praha 1950

Kundera, Milan, *Nikdo se nebude smát*, První sešit směšných lásek, Praha 1963

Kotalík, Jan, *Mikoláš Aleš 1952 - 1913*, AJG, NG 1976

Volavková, Hana, *Mikoláš Aleš*, Odeon 1982

Rak, Jiří, *Bývali Čechové*, H&H 1994

Zola, Emile, *Mistrovské dílo*, Odeon 1996

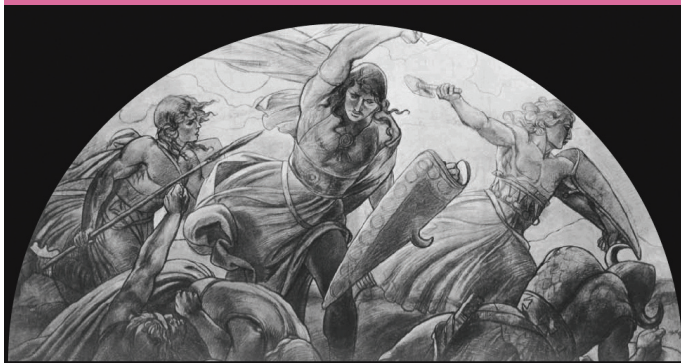
Macura, *Český sen*, NLN 1999

Prahl, Roman, Vybíral, Jindřich, *Národní divadlo historie a současnost budovy*, Praha 1999

Dějiny českého výtvarného umění, 1780/1890 (III/2), Academia 2001

Kundera, Milan, *Nechovejte se tu jako doma, pane*, Atlantis 2006

Chrobák, Ondřej, *Mikoláš Aleš 1952 - 2007*, Národní galerie v Praze 2007



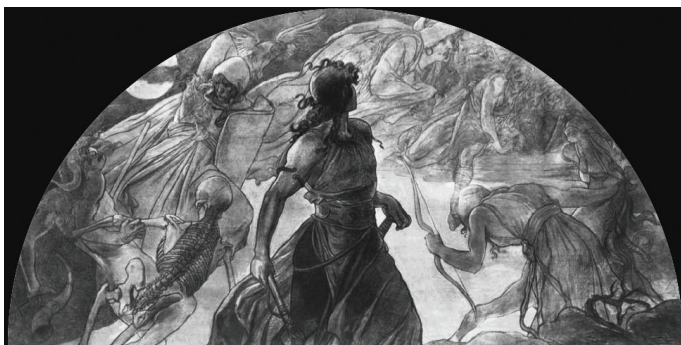
Severní průsmyky, 1880



Žalov, 1880



Rudohoří, 1880



Domažlice, 1880

5 Informace

Autor výstavy /
Ondřej Chrobák

Vzdělávací programy a studijní materiály /
Zdeňka Řezbová a Monika Sybolová

Místo konání /
Jízdárna Pražského hradu, Pražský hrad, Praha 1

Termín konání /
14. 12. 2007 - 20. 4. 2008

Vstupné pro školní skupiny (bez programu) /
20 Kč/1 osoba, pedagogický doprovod (2 osoby)
a děti do 6 let zdarma

Cena programu pro školy /
délka: 90/120 minut
25/40 Kč/1 žák při skupině 20 a více osob + vstupné
500/800 Kč/skupina menší než 20 osob + vstupné
rezervace 2 týdny předem

Otevírací hodiny /
denně včetně pondělí od 10:00 - 18:00

Doprava /
tram 22, 23 - stanice Pražský hrad
metro - stanice Hradčanská (trasa A)

Informace o vzdělávacích programech /
Lektorské oddělení SUDS
Národní galerie v Praze ve Veletržním paláci
tel.: 224 301 003
e-mail: vzdelavani@ngprague.cz, www.ngprague.cz

Informace o otevírací době a vstupném /
tel.: 224 373 232
(pokladna Jízdárny Pražského hradu)

Studijní materiály pro pedagogy k výstavám jsou ke stažení na webových stránkách Národní galerie v Praze:
<http://www.ngprague.cz/11/0/4/doprovodne-programy/veletrzni-palac/>

Hlavní partner NG v Praze